

NASJONALISMEN BLANT DE FARGETE FOLKESLAG OG DENS FORHOLD TIL KIRKE OG MISJON

AV EINAR AMDAHL

Nasjonalismen i Asia og Afrika er et av de mest markante trekk i verdenssituasjonen i dag og tegner til å bli den viktigste faktor i verdenshistorien i den kommende tid. Den gjør seg meget sterkt gjeldende i Øst-Asia, Filippinene, Indonesia, Bak-India, India, Sør-Afrika, Egypt og Tunisia. Den er først og fremst en frigjørings- og selvstendighetsbevegelse overfor den hvite manns økonomiske og politiske herredømme og kulturelle lederstilling i disse land.

En eller annen form for nasjonalisme har alltid vært for hånden som motsetning til den hvite manns erobring og herredømme over verden. Inntil midten av forrige århundre var Japan lukket for den hvite mann. China likeså inntil bokseropprøret i 1900. Like til den første verdenskrig syntes den hvite manns lederstilling og verdensherredømme å vokse med uimotståelig kraft. Ad disse linjer mente man å kunne nå fram til en verdensenhet i sivilisasjon og kultur.

I tiden etter første verdenskrig og enda mer i tiden etter den annen verdenskrig, er situasjonen blitt vesentlig annerledes. Det er vokst fram en sterk uvilje overfor den hvite mann. Hans politiske, økonomiske, tekniske og kulturelle verdensherredømme anses som en urettferdighet, et utålelig trykk som må fjernes, koste hva det koste vil. Nasjonalismens mål er frihet fra den hvite manns herredømme. Slagordet er: Vekk med imperialismen! Videre vil den oppnå likestilling med den hvite mann, rett til å herske i eget område, rett og frihet til å utnytte jordens rikdommer, den hele profitt, rett og frihet til selv å forme sitt samfunn og sin framtid. Antagonismen mot den hvite manns herredømme har funnet sitt slagord: Vestens imperialisme. Denne anses som en eneste urettferdighet som de fargete folk stadig mer bevisst og sterkt vender seg imot. Ganske visst er det spenning mellom disse folk innbyrdes,

men i kampen mot imperialismen fra Vesten står de sammen. Det er bare få unntak. For det første de mennesker for hvem økonomisk vinning er den eneste verdi, de favoriserer den ordening som betyr størst fordel. Så er det ganske få mennesker som er bergtatt av Vestens kultur (og kanskje mest instinktivt) og er klar over at hele verden uunngåelig må bli gjennomtrengt av denne. Derved forstår vi først og fremst dens teknikk, vitenskap og levestandard.

Det store flertall i hvert folk har liten eller ingen forståelse av bevegelsen. De lever i daglig kamp for en minimums-eksistens som krever hele deres tid, legems- og åndskraft. Bedre fordeling av jorden, mer brød er deres eneste livsmål. De elendige kår de lever under, gjør dette selvfølgelig.

Likevel kan vi tale om nasjonal selvstendighetsbevegelse med stadig voksende kraft. Et stort antall personer går foran. Mange av dem er uselviske og oppofrende. De får massene med seg.

Nasjonalismen blant de fargete folk betyr utvilsomt slutten på den verdenshistoriske epoke som tok til da Colombus oppdaget Amerika og Vasco da Gama fant sjøveien til India. Det er den hvite manns verdenserobrende epoke med kolonialpolitikk, økonomisk utnyttelse av hele verden og kulturell og religiøs ekspansjon som nå står ved sin avslutning. Den hvite manns politiske verdensherredømme er i ferd med å gå tapt. Overalt er de europeiske og amerikanske stormakter på defensiven. Økonomisk skjer det også en veldig omlegning verden over.

Nasjonalismen varierer meget fra folk til folk, både med hensyn til styrke, ideal og motiver. Vi kan heller ikke uten videre parallelisere nasjonalismen blant de fargete folkeslag med nasjonalismen i Europa. I de fargete folkeslag er den folkelige bevissthet langt svakere og mer uklar. Bevegelsen omfatter ikke bare den politiske og økonomiske side, men også den kulturelle og moralsk-religiøse. Framfor alt er nasjonalismen rettet mot den hvite mann. Visstnok er det forskjell mellom folkene og mange steder stor spenning. Dette er således tilfelle i Indonesia og Malaya mellom den innfødte befolkning og de innvandrede kinesere. Disse siste er fryktet og hatet på grunn av sin dyktighet og overlegenhet i arbeid og tiltaksevne. Men antagonismen mot den hvite mann er felles for alle og er det mest

fremtredende trekk i bevegelsen. I denne henseende kan det med rette tales om en nasjonalisme som vil frihet fra den hvite manns politiske herredømme og lederstilling i enhver henseende, og likhet med den hvite mann. I denne henseende skal det oppnås nasjonal selvstendighet. Under denne bevegelse vil det sikkert også med tiden skje en ytterligere utdypelse av den nasjonale selvstendighet mellom de fargete folkeslag innbyrdes. Den er allerede forhånden i land hvor to forskjellige nasjonaliteter støter sammen.

En langt større og vanskeligere oppgave enn den politiske frigjøring er den økonomiske utvikling som må til blant de fargete folkeslag. Dette er en kjempeoppgave som vil kreve lang tid og innsats av enorme krefter. De fargete folk er ennå lite rustet for oppgaven, men målet er der og vil tre stadig klarere fram, nettopp fordi de fargete folkeslag på den ene side står økonomisk meget svakt og på den annen side har fått som økonomisk ideal levestandarden fra den hvite mann.

Levestandarden er meget lav i Asia og i Afrika. Det er tiere av millioner mennesker som stadig er underernært, enten fordi de naturlige livskår er meget karrige eller — og det er for tiden tilfelle mange steder — fordi de faktisk er slaver på jord som de ikke eier og må hvert år avgi en viss del av grøden til jordeierne. Dette økonomiske spørsmål er på flere steder det viktigste praktiske spørsmål, f.eks. i India og Egypt. Den nasjonale bevegelse møter her store vansker fordi: 1) jorden eies av folk av samme nasjon; 2) det finnes i religion og kultur ikke tilskynnelse til løsning av problemet; 3) ordningen har vunnet tradisjonens fasthet; 4) den besittende minoritet sitter med makten og holder med nebb og klør på sin posisjon sosialt og økonomisk.

For eksempel i India er religionen en hindring for økonomisk forandring. Det religiøse forbud mot å drepe dyr hindrer at sultne mennesker kan slakte kyr og leve i stedet for å omkomme når ris høsten slår feil.

Sosialt og kulturelt vil de fargete folk søke å hevde seg overfor Vestens kultur. De er klar over at politisk og økonomisk selvstendighet hører uløselig sammen med kulturell selvstendighet. Men nettopp her er de svære problemer. De fargete folkeslag står midt

inne i brytningen mellom gammelt og nytt i ideer, politisk ordning, økonomisk system, samfunnssystem og kulturforhold. Det er under påvirkning av ideer fra den hvite mann at de er våknet opp til å kreve frihet og selvstendighet. Helt fremmede er disse ideer ikke. De hører med til den menneskelige natur. Derfor har China og Japan fra det første sammenstøt med den hvite mann klart og energisk søkt å hevde seg. Men frihets- og likhetsidealene antar nå ganske annerledes klare former og store dimensjoner. De fremtrer som noe av det viktigste, til dels det aller viktigste for samfunnet og dets ledende personer. Begrepet nasjon er til dels helt ukjent og fremmed, til dels en uklar og tåket størrelse for disse folk. Interesser og synsmåter rekker som regel ikke stort utover familiens, resp. den lille stammes grenser, eller den lokale korporasjons interesse-sfære. De vesentlige unntak er de japanske og kinesiske folk som hver for seg hadde en noenlunde klar bevissthet om enhet og sam-hørighet allerede den gang de støtte sammen med den hvite mann.

Lederne for den nasjonale bevegelse står overfor veldige oppgaver: å lære sitt folk som helhet de nye ordninger og de nye idealer som den nye tidssituasjon tvinger dem til å virkeliggjøre. For eksempel i Indonesia hevder en ledende politiker at folket må lære å forstå de store ideer for regjeringen. Det er de 5 prinsipper: tro på Gud, nasjonalismen, humanitet, folkets selvstyre, sosial rettferdighet. Dette fører videre til belæring om hva staten er, hvorfor man trenger parlament, hvorfor det skal være president, hva demokrati er, hva menneskerettigheter er.

Sammen med begrepet nasjon, frihet og selvstendighet trenger fra den hvite mann fram med uimotståelig kraft et nytt økonomisk system, konkretisert i maskiner og pengehusholdning. Denne side av Vestens kultur — den økonomiske — vil erobre hele verden fordi den betyr praktisk løsning av hungersnød, arbeidsledighet og ernæring for den voksende befolkning i Asia og Afrika. Den tekniske og økonomiske side av Vestens kultur er i hvert fall uimotståelig og lar seg ikke omdanne således som tilfelle vil være med andre sider av denne kultur.

Nasjonalismen betyr at de fargete folk trer i kampstilling til den hvite mann og er mistenksom og avvisende overfor alt som kommer

fra den kant. De søker etter grunnvold, orientering og åndelig kraft for den oppgaven de ser seg stilt overfor, nemlig å reise en ny samfunnsbygning. Ganske naturlig søker de tilbake til sin nasjonale arv, sosialt, økonomisk og politisk. Denne arv er bevart gjennom visse grunnsetninger. Disse igjen bygger på vedkommede religion. Et nærmere studium vil vise at vedkommende religion er fundamentet for moralen og denne igjen fundamentet for samfunnsstrukturen i alle henseender.

De animistiske religioner binder sine tilhengere uløselig til de gamle skikker for arbeid, samfunnssystem og kultur. I disse religioner rår frykten for åndene. Denne frykt hindrer ethvert tiltak. Folket er bundet uløselig sammen med den gamle kultur. Islam er fatalismens religion og er som sådan en avgjort hindring for fremskritt og tiltak. Buddhismen er interessert i at mennesket oppnår frelse fra det materielle. Hinduismen binder menneskene til kastesystemet, dvs. status quo. Konfusianismen bandt det kinesiske folkesamfunn til fedrenes opphøyde forskrifter, og ble en demning mot hver trang og impuls til forandring og fremskritt.

Overfor den nye tids oppgaver står således de gamle politiske, økonomiske og sosiale systemer hjelpeløse. De kan bare delvis, oftest slett ikke forenes med de nye idealer som trenger fram og krever aktivisering. Årsaken er at de gamle moralsystemer og den gamle religion ikke gir rettleiing og kraft.

Nasjonalismen står således overfor et uløselig problem. Den vil sikkert også anta høyst forskjellige former, fra meget ytterliggående avvisning av alt som kommer fra den hvite mann, til forsøk på å forene Vestens kultur og dens ideer med alt gammelt. Det mest sannsynlige vil være at i de fleste tilfelle vil de nasjonalistiske ledere forsøke på å overta meget av Vestens kultur, søke å omdanne den og på den måten skaffe seg mer nasjonal kultur. Vi må således regne med at det blir stor forskjell nasjonene imellom, og at nasjonalismen vil anta høyst forskjellig form.

Nasjonalismen må ha grunnleggende normer og tilstrekkelig åndelig kraft for å løse sine oppgaver. Men de gamle religioner og moralsystemer har ikke normen og kraften.

Kirken på misjonsmarken, misjonen og misjonærene vil gjennom

nasjonalismen komme i et vesentlig nytt forhold med nye problemer, nye vansker og nye oppgaver. Det er uråd endog tilnærmedesvis å peke på alle forhold og problemer fremtiden vil oppvise. Her skal nevnes noen av de mest framtreddende sannsynlige momenter:

1) Nasjonalismen vil stille seg mer eller mindre avvisende mot misjonen og misjonærene, og mot kristendommen. I det fjerne Østen er denne allerede betraktet som et ledd i Vestens imperialism. Fra nasjonalistenes standpunkt er denne holdning meget forståelig. Misjonen og misjonærene vil bli sett på med mer eller mindre uvilje og mistenksomhet.

2) Kristendommen vil enten bli avvist eller en del av dens ideer søkt overtatt og omformet i samsvar med de gamle kulturer. Mange steder vil man forsøke å smelte kristendommen sammen med de andre religioner.

3) Religionsfrihet vil bli knesatt som prinsipp i samsvar med grunnsetningene for De forente nasjoner. Men den praktiske gjennomførelse vil nok late meget tilbake. Der hvor kristendommens åndsmakt gjør seg sterkt gjeldende, vil den gamle religions krefter reise seg til motstand. Det appelleres til de gamle religioner og til nasjonal enhet og samhörighet. Dette vil til sjuende og sist si til staten om å gripe inn. Det vel kjente prinsipp fra Europa på 15–1600-tallet: «Cujus regio, ejus religio» vil bli gjort gjeldende. Vi har eksempler på at man tillater fri religiøs forkynnelse, men overgang til kristendommen blir forbudt. I konkurranse med kristendommen vil alle andre religioner kjenne seg drevet til å gripe til ytre maktmidler overfor den åndelig helt overlegne konkurrent.

4) Nasjonalismen vil virke stimulerende på den kirkelige selvbevissthet og selvstendighet. Det vil fremstå en uoverskuelig mangfoldighet av krav og forhold, av større eller mindre spenning mellom kirke og misjon, kirkelederne og misjonærene.

Misjonærene skal ikke ha noe å si i kirken. Ja, det er allerede reist krav om at det ikke skal være selvstendig misjon. Misjonærene som sendes ut, skal gå inn i kirkens tjeneste, stå under dens overledelse, få anvist arbeid, bestemt lønn av denne. Kirken skal bestemme om misjonæren skal kalles på ny når hans ordinære termin er utløpet. Alle pengemidler som sendes fra Europa og Amerika, skal

helt stilles til disposisjon for kirken som bestemmer anvendelsen av pengemidlene.

Kirken skal ha frihet til å bestemme sin konfesjon. Her vil det sannsynligvis fremkomme 3 grunnleggende synspunkter:

1) Kirken skal stå fritt overfor de felles kirkelige bekjennelser og likeså overfor de særkirkelige. De unge kirkene forstår ikke disse gamle bekjennelser. Beholder de dem, er det på grunn av viljen til samhörighet med den hele kristne kirke på jorden.

2) Kirken skal kunne formulere på nytt sin egen selvstendige bekjennelse. Denne formulering vil skje ut fra det tidsaktuelle for vedkommende kirke.

3) Kirken skal kunne formulere selvstendig bekjennelse overfor hva den måtte anse for vranglære i sine omgivelser.

I somme tilfelle vil kirken ikke ha noe å bestille med de misjoner (eller kirker) som ved sin evangeliserende virksomhet har bidratt til den unge kirkes fremståen. Jeg viser til Batak-kirken i de første år etter siste verdenskrig. Antakelig vil dette bli rene unntak og likeså bli en forbigående holdning, således som tilfelle allerede er med Batak-kirken.

Nasjonalismen har resultert i at kirken ikke vil ha å bestille med misjonsselskapene, men med kirken. Dette har i Holland ført til at det hollandske misjonsselskap i 1951 ble organisert inn i kirken som et eget departement. Dette er forståelig. De unge kirkene kan ikke forstå at i statskirken i Europa er det en form for ytre misjonsvirksomhet som faktisk er det vesentlige utslag av kirkens liv. Med andre ord at det er i misjonsselskapene man møter kirken.

De unge kirkene blir fristet til å forene kristendommen med mer eller mindre av den nasjonale kultur og religion. Dette vil være reell synkretisme. Denne faren vil utvilsomt bli stor. Vi merker den allerede blant representanter for den kristne kirke i India. De har fått appell fra lederne for de andre religioner om felles holdning mot kommunismen. Slagordet er: «Vi er jo alle enige i det vesentlige, at det er én Gud.» Dette er hovedsaken og felles grunnlag for aktiv motstand mot kommunismen.

Under de fortvilte økonomiske kår de unge kirkene mange steder har, midt i brytningen mellom naturalhusholdning og pengehushold-

ning, vil det bli et alvorlig spørsmål, nesten et livsspørsmål, hvordan de skal skaffe midler til sitt virke, dvs. lønn for arbeiderne, driftsbudsjett for institusjoner og lignende. Kirken må skaffe frivillig virksomhet, dvs. det vi forstår med lekmannsvirksomhet i menigheten, og la sitt menighetsliv vesentlig bæres av dette. Men enkelte vel utdannede, også teologisk vel skolerte ledere blir nødvendige.

Hvilken holdning skal misjonen og misjonærene innta, prinsipielt og praktisk, til nasjonalismen og dens krav? Vi nevner følgende punkter:

1) Misjonærene og misjonsledelsen må se med virkelig forståelse på situasjonen, også da når den gir seg lite heldige utslag, også da når den fører til store feilgrep og kanskje delvis svikter kirkens himmelske herre. Forståelse, tålmodighet, overbærenhet, tilgivelse, broderkjærlighet og villig hjelp må prege misjonens holdning.

2) Misjonen må innse og erkjenne at den selv har en del skyld i at den anklages for å ha vært tjener for Vestens imperialisme. De norske misjoner har kanskje kjent seg skuddfrie for denne anklagen. Fordomsfri undersøkelse vil vise at også vi rammes. Især har vi ikke klart innsett den inderlige sammenheng det er mellom religion og kultur, *in casu* mellom kristendom og kultur. Vi har meddelt Vestens kultur i langt større grad enn vi har forstått, f.eks. våre boliger, misjonærenes levesett på misjonsmarkene osv. Det er ganske visst ikke mulig for misjonærene alltid å gå helt inn i vedkommende folks levesett, minst av alt i de såkalte primitive folks. De misjonærene som i China har forsøkt på å bo, spise og klæ seg kinesisk, har utvilsomt vært mest i samklang med kirkens apostoliske oppgave.

3) Meget mer klart og bestemt enn hittil må misjonen legge vinn på å lære de unge kirkene å administrere, arbeide og å virke selvstendig. Misjonens stilling som «far og mor» hører i dag ubønnhørlig fortiden til. Det kan også være et spørsmål om hvor berettiget den var den gang. Men det taler vi ikke om nå. Nå må kirkene der ute lære å være kirke, lære å forstå at den er Jesu Kristi legeme, at Herrens ord, Den hellige ånd og troen setter enhver kirke i stand til å løse sine oppgaver. Misjonærens «far- og mor»-stilling har vært altfor meget preget av den hvite manns syn på de andre folkeslag som lavtstående, som barn som må oppdras og opplæres.

4) Det må ganske annerledes klart og bestemt enn hittil legges vinn på en adekvat utdanning av kirkens arbeidere. I denne utdanning er en god presteutdanning ganske visst viktig. Men enda viktigere er: Utdanningen av lekmenn og leke forkynnere, og en adekvat teologisk undervisning, dvs. en undervisning som ikke har altfor meget det preg den teologiske utdanning i Europa og Amerika har — det filosofiske preg.

5) Misjonæren må i framtiden legge vekt på at han i sin oppreden, i sitt virke og i sitt livsforhold har minst mulig av Vestens kultur. Det gjelder klæddrakt, bolig, ernæring, levestandard. Selvsagt, det som er nødvendig av helbredshensyn må til. Men ellers intet.

6) Misjonen må søke å yte hjelp til kirken og søke å forstå forskjellen mellom religion og kultur og sammenhengen. Den må lære å skjelne klart mellom moral som strider mot Guds ord, og moral som er i samsvar med den.

7) Samarbeid mellom misjon og kirke, misjonær og kirkelig arbeider vil sikkert by på mange vansker. Fra misjonens side vil det kreves innsikt, takt, tålmodighet, overbærenhet, tilgivelse, villighet til å tåle ydmykelse og å bli oversett og overhørt, ja, villighet til å bli sett ned på og ringeaktet, ikke bare av de ledende i politisk og kulturell henseende, men også av kirkens ledere.

8) Misjonæren må være villig til å gå inn i kirkens tjeneste, dvs. han må være villig til ikke å ha noen selvstendig plattform, noe selvstendig virkeområde, selvstendig domene, det være seg utenfor kirken eller over kirken. Vi må endog regne med at når misjonæren går inn i kirken som dens tjener helt og fullt, må han akseptere de økonomiske kår denne gir, de bygninger som stilles til hans disposisjon, og ellers må han tilpasse seg mest mulig de sosiale og kulturelle forhold som rår på vedkommende felt. Fra denne tilpasning gjelder bare ett unntak — den kristne moral som grunnsetning for hans liv og forkynnelse og undervisning i kristendom. De krav som her vil bli stilt, først og fremst av situasjonen, men dernest sikkert også av kirken, vil i første omgang i mange høve sikkert bli overdrevet og uriktige prinsipielt sett. Vi må regne med at alt dette vil være et overgangsstadium, korreksjonen vil komme i sin tid, men det vil iallfall kreve en så stor omlegning av den vanlige hittidige

vurdering av misjon og kirke, misjonær og innfødt leder, at det blir simpelthen tale om en ny orientering.

Den nye situasjonen i Asia og Afrika som er innledet gjennom nasjonalismen og kommunismen, får konsekvenser for misjonærutdannelsen. Før utreisen til misjonsmarken første gang, må misjonæren få en prinsipiell orientering om situasjonen på misjonsmarken, særlig angående sammenhengen mellom religion og kultur på hver enkelt misjonsmark, den brytning som forårsakes av nye idealer fra Vesten, og sammenhengen og motsetningen mellom Vestens kultur og kristendommen. Grunnleggende spørsmål blir aktuelle for kirken som for det kristne budskap: Privat eiendom, kollektiv eiendom, forholdet mellom individ og samfunn, familie og samfunn, moral og samfunn og moral og religion. Videre må de unge kirkene få hjelp til å forstå at tilegnelsen av Vestens kultur er ikke det samme som å bli kristen. Idealene frihet, likhet og brorskap, forståelse av menneskeverd og menneskerettigheter, har alle sammen sin opprinnelse i det kristne budskap og kan ikke virkelig gjøres på rett måte uten det kristne budskap som norm. Disse og mange lignende spørsmål må misjonæren på forhånd få orientering om. Ellers vil han bli stående fullstendig desorientert i den veldige gjæring og om-dannelse.

I misjonærutdannelsen hittil har religionshistorie, misjonshistorie og misjonsteori hatt stor plass som ledd i misjonærens utdanning før utreisen. Men i forhold til dette vil den nye situasjon i Asia og Afrika kreve en ny studieplan, ikke bare kvantitativt, men framfor alt kvalitativt. Det blir tale om en misjonsteologisk utdanning som på beste måte innenfor et rimelig tidsrom tar sikte på å gjøre misjonæren dyktig for sin spesielle oppgave.

Det er ikke de fredelige tider i verden som er normale for den kristne kirke, men de urolige tider – gjæringstider – og gjæringen er fremkalt av det kristne budskap.